



УДК 336.221

**RELATIONS OF TAX AUTHORITIES AND TAX PAYERS
IN THE MEMBER COUNTRIES OF THE OECD
IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION
ВІДНОСИНИ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ І ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ
У КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ОЕСР В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Puhachenko O. B. / Пугаченко О. Б.*PhD in Economics, Associate Professor / к.е.н., доцент*

ORCID: 0000-0002-2253-050X

*Central Ukrainian National Technical University,**Ukraine, Kropyvnytskyi, 8, Prospekt Universytetskyi, 25006**Центральноукраїнський національний технічний університет,
Україна, м. Кропивницький, просп. Університетський, 8, 25006*

Анотація. У статті розглянуто відносини податкових органів і платників податків у країнах-членах ОЕСР (Австралія, Бельгія, Великобританія, Ізраїль, Ірландія, Італія, Німеччина, США, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція тощо). Досліджено принципи на основі яких відбувається діяльність податкових органів. З'ясовано, що однією з поширених форм діяльності податкових органів в іноземних податкових системах є інститут попереднього податкового регулювання. Наголошено, що податкове законодавство багатьох економічно розвинених країн-членів ОЕСР відрізняється детальним доопрацюванням, а податкове право посідає важливе місце в юридичній системі зарубіжних країн.

Ключові слова: податкові органи, платники податків, оподаткування, податковий контроль, співпраця, податкове законодавство

Вступ.

У багатьох країнах співпраця з органами контролю відбувається за рахунок вдосконалення взаємовідносин платника податків та податкових органів. Більшість країн з розвиненим податковим адмініструванням прийшло до висновку, що якісно організовані податкові правовідносини позитивно впливають на підвищення законослухняності платників податків, добровільну сплату ними податків і, в кінцевому рахунку, на зростання сум податкових надходжень.

Крім того, рівень добровільного дотримання податкового законодавства росте за рахунок роботи над правовою грамотністю і інформованістю суспільства, впровадження на рівні громадянського обов'язку в свідомість громадян виконання податкових зобов'язань.

Метою статті є дослідження особливостей співпраці податкових органів і платників податків у країнах-членах ОЕСР задля врахування закордонного досвіду з метою вдосконалення податкових відносин в Україні.

Основний текст

Стандарт обслуговування платників податків Служби внутрішніх доходів Ірландії гарантує: послідовність, справедливість і конфіденційність; ввічливість і люб'язність у спілкуванні; достовірність інформації та право платника податків на скарги, перевірки і апеляції.



Хартія прав платників податків податкової служби Австралії проголошує неупередженість спілкування, перевірку дій служби, пояснення прийнятих рішень, чесність і професіоналізм у веденні справ. Підвищена увага за кордоном приділяється створенню умов, за яких зростає рівень добровільного дотримання платниками податків податкового законодавства.

На думку фахівців податкових органів Швеції, добровільна сплата податків досягається за рахунок: налагодженого апарату контролю, що характеризується профілактикою, точністю та передбачуваністю; довіри платників податків, впевнених у гарній роботі податкової системи та виконанні податковими органами своїх завдань; введення доступних для розуміння правил оподаткування.

У Великобританії, крім принципів справедливості, сприяння і ясності, особлива увага приділяється якості обслуговування платників податків.

У Бельгії, за бажанням платника податків, податкові органи допомагають йому визначити перелік податків та платежів, які йому необхідно сплачувати [1, с. 170].

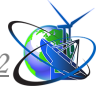
Однією з поширених форм діяльності податкових органів в іноземних податкових системах є інститут попереднього податкового регулювання. Його сенс полягає в узгодженні платником податків з податковим органом податкових наслідків угод, питань ціноутворення, розподілу прибутку, інвестиційних проектів, інших господарських операцій до їх фактичного здійснення. У західноєвропейських країнах дані відносини оформляються у формі: укладення податкових угод; отримання індивідуальних консультацій.

Згідно з положеннями Зводу фіскальних процедур Франції фіскальний рескрипт дає платнику податків право направити у фіскальний орган запит про правомірність планованої операції. Таким чином, він використовує право отримати податкову консультацію до укладення контракту. Прийняте податкове рішення є обов'язковим як для податкових органів, так і для платника податків, і зміні не підлягає. У разі відсутності відповіді у передбачені терміни платник податків здійснює дії з позиції їх повної правомірності, при цьому в майбутньому податкові органи не вправі розглядати дану угоду як правопорушення.

Аналогічна процедура є в США. Її реалізація відбувається двома способами. Перший – це тлумачення публікуються податковим органом нормативних актів. Другий – письмові відповіді податкового органу платнику податків, який звернувся з попереднім запитом по угоді, яку він має намір укласти.

В Ізраїлі можна звертатись за консультацією до укладання угоди, під час і після його вчинення, при цьому головна умова – подати прохання про податкове вирішення до терміну здачі річного звіту.

У Німеччині процедура рескрипту обмежена консультуванням платників податків з питань оподаткування заробітної плати, митних зборів чи оцінки фактичних ситуацій у зв'язку з проведенням фіскального контролю. Опубліковані позиції, висловлені податковою адміністрацією, стають обов'язковими для неї, але при цьому не накладають обмежень на суд.



Висновок податкових угод можна розглядати як свого роду гарантію в стосунках платника податків та держави, а їх відсутність може перетворити податковий контроль в знаряддя свавілля і важіль тиску на сумлінного платника податків [1, с. 171].

Податкове законодавство багатьох економічно розвинених країн-членів ОЕСР відрізняється детальним доопрацюванням. При цьому податкове право займає особливе місце в загальній системі прав цих держав. Найважливішим аспектом податкового законодавства є те, що в ньому не діє принцип презумпції невинності і вага доказів при розгляді судових позовів за податковими справами завжди лежить на платниках податків. Обвинувачений (підозрюваний) при цьому не має права на відмову від дачі свідчень, які можуть бути використані проти нього в ході судового розгляду. Схожі правові норми діють у США, Франції, Німеччині, Швейцарії та деяких інших країнах.

У податковому законодавстві передбачені істотні виключення з громадянських прав і свобод, які задекларовано в конституціях багатьох країн: недоторканність житла, таємниця листування та ін. За твердженнями західних спеціалістів, дії влади, які в деяких випадках класифікуються як «втручання в приватне життя», в податковому праві розглядається як норма. Наприклад, при заповненні податкової декларації платник податків зобов'язаний повідомити відомості не лише про фінансове положення своєї сім'ї, а також про стан здоров'я, внески у фонди різних суспільних і політичних організацій та будь-які інші відомості, які податкові органи будуть вважати необхідними для нарахування суми податку. Так, у Швейцарії в податковій декларації вказуються дані про рухоме і нерухоме майно (по відношенню до автомобіля – марка, рік придбання, ціна), про наявність дорогоцінностей (вироби із золота, діамантів і т.п.), ощадні книжки із зазначенням номера, залишків вкладів, назв банків тощо.

У багатьох країнах активно застосовується процедура «візиту і конфіскації», яка полягає у наділенні співробітників податкових відомств правом проводити обшуки за наявності дозволу судової влади. Дозвіл дозволяє проникати у виробничі, торговельні і приватні приміщення, збирати інформацію і документи, здатні довести дане шахрайство: таємна або фіктивна діяльність, приховування або передача доходів, фальсифікація при використанні податкових пільг.

Окремим напрямком підвищення ефективності взаємодії податківців і платників податків у країнах-членах ОЕСР є координація дій різних органів державної влади та розробки комплексних методів протидії відходу від сплати податків і зборів та виконання положень податкового законодавства.

У порівнянні з розвиненими країнами, стан податкової системи росії характеризується низьким збиранням податків і податкових зборів. Перш за все, це пов'язано з недисциплінованістю платників податків і замалою податковою культурою. Недостатньо ефективною є і діяльність податкових органів. Частими є факти необґрунтованого притягнення платників податків до відповідальності та порушення порядку провадження у справах про податкові правопорушення.



Партнерами італійських податкових органів в обміні інформацією є: торговельна палата промисловців, ремісників і працівників аграрного сектору; податкова поліція; податковий архів і картотека платників податків; відомство автомобільного реєстру цивільних транспортних засобів.

У Фінляндії ведеться розширений банк даних податкової служби, сформований і поповнюваний загальнодоступною інформацією. У зазначеній базі містяться дані кредитних бюро, аудиторів, реєстрів акціонерів компаній, кадастру об'єктів нерухомості, інформація про пайовиків, директорів, керуючих та інших фінансово відповідальних особах. Фінськими податковими органами ведеться активна боротьба з економічними злочинами. Вся робота по виявленню незаконних угод і структур ведеться через перевірки конкретних громадян, що входять в певні групи ризику, і відстеження їх персональних зв'язків.

Значні зусилля в зарубіжних країнах спрямовані на спрощення умов оподаткування. Робота спрямована на позбавлення громадян від збирання і представлення інформації про самих себе в податкові органи і передачу цієї функції у відання податкових органів. Платникам податків залишається тільки сплатити податки у разі згоди з пред'явленої сумою податку. Даний спосіб втілюється у вигляді системи утримання податку у джерела виплати, яка вже давно й успішно застосовується практично у всіх європейських країнах.

При забезпеченні податкового контролю у відносинах платника податків та податкових органів важлива роль належить спеціалізованим фірмам – податковим агентам, які займаються підготовкою податкових декларацій. Всі країни намагаються створити для них пільгові умови, проводять державну політику, підтримуючу дану технологію обліку податків (коли платникам вигідно звернутися до податкового агента та податковим агентам вигідно здійснювати свій бізнес).

У США одна з найбільш великих компаній, що виконують послуги податкового агента, нараховує по країні більше 26 тисяч пунктів по консультуванню платників податків та надання послуг сприяння в заповненні податкових декларацій. В Австралії послугами податкових агентів користуються 75% платників податків.

Судова практика розвинених країн-членів ОЕСР свідчить про те, що злочини в фінансовій сфері, у т.ч. і при податкових правопорушеннях, практично завжди є «консенсусними», тобто здійснюються за попередньою домовленістю сторін (наприклад, між суб'єктами оподаткування або між ними і корумпованими представниками влади). При цьому використовується як недосконалість законодавчих актів і «допомога» корумпованих чиновників, так і традиційні способи ухилення від сплати податків шляхом приховування прибутків, проведення складних міжбанківських комбінацій і багатоканального «просування» грошей в різні сфери тіньової економіки. Спеціалісти відзначають складність документування і формування доказової бази подібних злочинів, оскільки основні учасники протиправних дій глибоко законспіровані, а їх дії, як правило, ретельно сплановані і добре організовані. Тому в більшості західних країн податкові судові позови виключені із сфери майнових позовів і



по суті прирівняні до карних справ. Відповідно, за навмисне приховування прибутків від оподаткування законодавством передбачені такі ж суворі покарання, як і за карні злочини.

Специфіка податкового законодавства і складність судового розгляду справ про правопорушення в податково-фінансовій сфері обумовили створення в деяких країнах, наприклад, в США і Німеччині, інституту «податкових судів», які, діючи в загальних рамках системи юстиції, займаються виключно розглядом позовів із податкових питань. В ці ж судові органи можуть бути оскаржені рішення податкових властей про застосування фінансових санкцій (про накладення штрафу, арешту на майно тощо).

У різних національних системах податкового контролю неоднозначно визначено, кому делеговано обов'язок доведення вини платника податків. Так, у США, Великобританії, Німеччині податкові закони зобов'язують платника податків збирати докази для обґрунтування своєї позиції і доводити її. Якщо він цього не робить або робить не відповідно до встановлених правил, то визнається винним у вчиненні податкових правопорушень [2, с. 91].

Необхідно зазначити, що всеохоплюючий контроль над грошовими операціями населення зі сторони податкових служб, а через них і зі сторони правоохоронних органів, став можливим лише на основі активного розвитку систем безготівкових розрахунків. Основною формою платежів у таких країнах, як США, Німеччина, Англія, Франція, Японія, Канада та ряді інших країн стало використання пластикових кредитних карток.

Податкові служби в країнах-членах ОЕСР у значній мірі наділені повноваженнями правоохоронних органів. Органи податкових розслідувань (слідчий апарат) по суті являють собою спеціалізовані поліцейські служби, які часто використовують при проведенні фінансових розслідувань такі специфічні методи, як негласне спостереження, опитування свідків із оточення підозрюваної особи, перевірка поштових відправлень і прослуховування телефонних розмов, залучення платних інформаторів. Співробітники органів податкових розслідувань часто проводять розслідування негласно, використовуючи в якості прикриття документи різних урядових і навіть приватних організацій.

Висновки.

Було розглянуто особливості відносин податкових органів і платників податків в Австралії, Бельгії, Великобританії, Ізраїлі, Ірландії, Італії, Німеччині, США, Фінляндії, Франції, Швейцарії, Швеції тощо.

Досліджено основні принципи з обов'язковим дотриманням яких відбувається діяльність податкових органів. З'ясовано, що однією з поширених форм діяльності податкових органів в іноземних податкових системах є інститут попереднього податкового регулювання. Наголошено, що податкове законодавство багатьох економічно розвинених країн-членів ОЕСР відрізняється детальним доопрацюванням, а податкове право посідає важливе місце в юридичній системі зарубіжних країн.

Встановлено, що співпраця з органами контролю відбувається за рахунок вдосконалення взаємовідносин платників податків та податкових органів, а



якісно організовані податкові правовідносини позитивно впливають на підвищення законослухняності платників податків, добровільну сплату ними податків та зростання сум податкових надходжень.

Література:

1. Пугаченко О.Б. Діяльність податкових органів у зарубіжних країнах. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. 2012. Вип. 22. Ч. II. С. 169-176
2. Василенко С.В. Правове регулювання податкового контролю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Класич. приват. ун-т, Запоріжжя, 2019. 235 с.
3. Офіційний Web-портал The Intra-European Organization of Tax Administration. URL: <http://www.iota-tax.org/> (дата звернення: 10.10.2022)

***Abstract.** Peculiarities of relations between tax authorities and taxpayers in Australia, Belgium, Great Britain, Israel, Ireland, Italy, Germany, USA, Finland, France, Switzerland, Sweden, etc. have been considered. The purpose of the article is to study the peculiarities of cooperation between tax authorities and taxpayers in OECD member countries in order to take into account foreign experience with the aim of improving tax relations in Ukraine. The basic principles with which the activities of tax authorities take place have been studied. It has been found that one of the common forms of activity of tax authorities in foreign tax systems is the institute of preliminary tax regulation. It has been emphasized that the tax legislation of many economically developed OECD member countries differs in detailed refinement, and tax law takes an important place in the legal system of foreign countries. It has been established that cooperation with control bodies takes place at the expense of improving the relationship between taxpayers and tax authorities, and well-organized tax legal relations have a positive effect on increasing the compliance of taxpayers with the law, their voluntary payment of taxes and the growth of tax revenues.*

Key words: tax authorities, taxpayers, taxation, tax control, cooperation, tax legislation

Стаття відправлена: 19.10.2022 р.
© Пугаченко О.Б.